

KÖNYVISMERTETÉSEK

Földesi Ferenc: Erős hit – erős akarat. A Magyar Királyi Veszprém-jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet 1924-1944. Veszprémi Szemle Könyvek 15., Veszprém. 2024. 586 o.

Csikány Tamás Péter

A „jutasi őrmester” egykor – nem is olyan régen – a hangos, nem éppen okos, műveletlen, durva modorú ember jelzője volt. Ennek kialakulása több okra is visszavezethető. A második világháború utáni évtizedekben a ludovikás tiszt, a jutasi őrmester a Horthy-korszak jelképei voltak, amelyet minden elemében elutasított az új hatalom, a kommunista diktatúra. Ráadásul ezek az altisztek képezték ki a Magyar Királyi Honvédség köz-katonáit, mely folyamatot nem éppen a barátságos hanghordozás és hangulat jellemzett. Számptalan történet keringett a köztudatban az altisztek kegyetlenkedéseiről, kíméletlenkedéseiről, melyeket a hatalom felnagyított, ezeket visszhangozta, de azokat már nem, amelyekben arról szóltak, hogy miként gondoskodtak embereikről a harctéren vagy éppen visszavonulás közben. A kép tehát legalábbis nem volt, nem lehetett egyértelmű.

Az 1948-as „fordulat éve” után felállított Magyar Néphadseregben réginék nevezett tiszteket csak kivételes esetben túrték meg, viszont altiszteket már csak szakmai tudásuk miatt is előszeretettel alkalmaztak. Példaként említhetjük Váradi Miklós őrmestert, akit az új rendszer tiszté, majd vezérőrnaggyá nevezett ki. Ráadásul ő volt, aki az akkori haderő egyetlen szárazföldi rakétadandárát megszervezte és évtizedekig vezette. Nem is akárhogy, legendákat mesélnek róla egykori munkatársai még ma is. Kiváló szervező és vezető volt, még ha szakmai ismeretei hagyta is kívánnivalót maguk után.

Hogyan is tekintsünk tehát az egykori jutasi altisztekre? Ebben segít nekünk Földesi Ferenc új könyve, amely a lehető legrészletesebben bemutatja azt az iskolát, képző intézményt, ahol felkészítették a leendő őrmestereket. A könyv azonban nem csupán intézménytörténet, a szerző ennél sokkal többre vállalkozott. Célja volt bemutatni az iskola és a város, Veszprém kapcsolatát, így a munka város- és helyőrségtörténetként is felfogható. Megismerhetjük azt is, hogy a honvédség vezetői milyen ne-

velési és oktatási célokat fogalmaztak meg az iskola számára, és ott milyen módszereket alkalmaztak. Ebből a szempontból tehát a könyv komoly oktatástörténeti értéket is hordoz. A szerző törekedett arra is, hogy megismertesse az olvasókat az akadémia hétköznapjaival, amiben visszaemlékezések segítettek. Így érdekes mikrotörténeteket is kapunk.

A trianoni Magyarországnak számos kihívással kellett megküzdenie, közülük csak egy volt a Magyar Királyi Honvédség újjászervezése, immáron önálló haderőként. A tisztképzés a Ludovika Akadémián újraindult, viszont az altisztképzésnek nem voltak előzményei. Pedig a nagy háború utáni hadügyi és haditechnikai fejlődés egyre nagyobb létszámokban követelt olyan képzett szakembereket, akik felkészítik a közkatonákat a rájuk háruló feladatokra, és vezetik őket békében és háborúban egyaránt. A honvédség felső vezetése nem is késlekedett sokáig és megszületett az elhatározás, hogy a fővároshoz közeli Örkénytáborban meg kell indítani az altisztképzést. Az egyébként gyakorlótérként működő terület és az itt lévő épületek azonban nem bizonyultak elégségesnek és jónak sem, így a tényleges működés már a Veszprém melletti Jutason indult meg. Az eddigi szakirodalomban azonban tévesen Örkénytábort jelölték meg, mint ahol elindult a képzés, azonban Földesi Ferenc korrigálta ezt a tévedést.

Az iskolára kezdetben tizennégy éves kortól lehetett jelentkezni, és akik a képességvizsgálaton megfeleleltek, azok elkezdheték a tanulmányaikat. Érdekes megjegyezni, hogy a legszívesebben fölművesek gyermekeit látták, mert róluk azt tartották, hogy megbízhatóak, szorgalmasak, még ha jellemzően lassúak is. Az iparosgyermek erkölcsé lazább, kevésbé tisztelettudóak és igényesek. A középosztálybeli családok fiait nem szívesen látták, miként a hadiárvékat sem. Utóbbiakat neveletlennek, igénytelennek tartották. A három évfolyamos intézményben az oktatás fő célja a megfelelő katonai szakképzés nyújtása volt, de a növendékeknek általános műveltségi tárgyakat is kellett tanulniuk, hogy amikor végeznek, a végbizonyítványuk megfeleljen a polgári iskola negyedikes bizonyítványának. Az altiszti iskolára jelentkezőknek, illetve szüleiknek azt is vállalniuk kellett, hogy a leendő altisztek végzés után még tizenkét évet szolgálnak a honvédségben. A következő években azonban bebizonyosodott, hogy az altiszti utánpótlás ily módon nem biztosítható megfelelő hatékonysággal. A tizenhét, tizennyolc éves őrmestereket az idősebb, háborút is megjárt altisztek nem veszik komolyan, nem fogadják be őket. A legénység előtti megjelenésük is sok kívánnivalót hagyott maga után. Hiába voltak felkészültek, tudásukat nem tudták érvényre juttatni. A rendszer toldozása-foldozása, a képzés változtatásai nem hozhataak megfelelő eredményt, ezért a képzés rendszerét teljes egészében módosítani kellett.

intézménybe csak három évi csapatszolgálat után lehetett jelentkezni. Az iskola kétévesre rövidült és tulajdonképpen kizárólag katonai szakképzővé vált. A képességvizsgálat azonban megmaradt. Ebben szerepelt a magyar nyelv, amely során egyszerű mondatokat kellett leírni tollbamondás után, ezt fel kellett olvasni, majd értelmét szabadon visszamondani. A számtanvizsga a négy alapművelet ismeretéből, illetve ezerig fejszámolásból állt. Ezentúl vizsgálták a látást, a figyelem és emlékezés képességét, illetve a testi ügyességet.

Az iskola fennállása alatt nagy figyelmet fordítottak az oktatói és nevelői állomány kiválasztására. Velük szemben elvárásokat fogalmaztak meg, melyek megtartását figyelemmel kísérték. Az oktatónak türelmesnek és nyugodtnak kellett lennie, ugyanakkor mindig határozottnak, mint aki sohasem veszti el az önuralmát, ugyanakkor igazságos és katonásan pontos.

Földesi Ferenc munkájában külön fejezetet kaptak az altiszti iskola elé tűzött oktatási és nevelési célok. Ennek alapmotívuma volt a vallásosság, az erre alapozott erkölcsi nevelés. A katona számára a becsület alapérték, miként a bajtársiasság is. A katonai közösségek e nélkül nem lehetnek működőképesek és hatékonyak. A leendő altisztektől elvárták a Legfelsőbb Hadúr, vagyis Horthy Miklós kormányzó iránti hűséget és a tisztek iránti engedelmességet.

A katonai nevelés célja mindenekelőtt az volt, hogy az altisztek szükség esetén minden tekintetben helyettesíteni tudják a tiszteket. Az altiszteknek számtalan feladata volt, melyeknek meg kellett felelniük. A kiképzés, a közkatonák napi életének szervezése irányítása minden oldalú gondoskodás, ezért is hívták őket az alegység „anyjának”. Ezenkívül gazdálkodniuk is kellett az anyagi eszközökkel, de rájuk hárult az illetményosztás is. A harmincas években a képzés már egyre jobban a háborús részvételre készített fel. Az altiszteknek el kellett tudnia vezetni egy szakaszt, melyet a harctevékenységre fel kellett tudnia készíteni.

Szintén nevelési cél volt a fáradtságtűrés elérése. Erre legalkalmasabb eszköz a fizikai felkészítés volt, melynek nagy jelentőséget tulajdonítottak. Mindezek mellett az általános műveltség növelésére is találtak megfelelő módszereket.

A katonai alakulatokat, intézményeket bemutató munkákban ritkán találhatunk utalást a befogadó településre. Földesi könyve ebből a szempontból is úttörő vállalkozás. Megtudhatjuk e munkából, hogy mennyivel járult hozzá a város az iskola létrejöttéhez, működéséhez, mennyire volt befogadó ez a közeg. A város területeket adott az iskola bővítéséhez, de munkaerőt is biztosított a működéséhez. Ezekről az „Apróhirdetések – Ajánlati felhívások – Hirdetmények: Jutasról” című fejezetben tudhatunk meg többet. Az iskolát érintő építkezésnél a helyi vállalkozók előnyben voltak, már ha nem dolgoztak drágábban, mint más ajánlatte-

vők. Építkezések, beszállítások, szolgáltatások, ezekről mind a korabeli városi lapokból szerzett értesülést a szerző.

Ugyancsak nagy jelentőségű események voltak a város életében az iskolában rendezett ünnepek, sportrendezvények, bemutatók, melyek közül kétséget kizáróan legfényesebb a zászlószentelés volt. A város által adományozott iskolazászlót 1926. augusztus 8-án a kormányzó és számos más országos és helyi nobilett jelenlétében szentelték fel. A zászlóanya szerepét Horthyné vállalta el. Óriási ünnepség volt, országos visszhanggal. A város és az altisztképző szoros kapcsolatot tartott, ami persze jellemző volt az akkori civil–katonai kapcsolatokra. A leendő altisztek látogatták a város művelődési intézményeit, a Királynék Városa erre jó lehetőségeket biztosított.

Az 586 oldalas könyv mindezek mellett még számtalan adatot közöl az iskoláról. Megismerkedhetünk az ünnep- és hétköznapi eseményeivel, az egy évig működő repülőosztállyal, azokkal az építkezésekkel, melyekben a növendékek részt vettek – jórészt templom, kegyhelyek voltak ezek. Intézménytörténetről lévén szó a szerző rögzítette az intézmény pontos megnevezését az Örkényi Magyar Királyi Honvéd Altisztképző és Nevelőiskola névtől a Magyar Királyi „Kinizsi Pál” Honvéd Csapat-tiszthelyettes-képző Iskoláig. Földesi rövid életrajzokban bemutatja az altisztképző és nevelőintézet parancsnokait. Ezt követik a visszaemlékezések, melyek minden bizonnyal a legolvasmányosabb részei a kötetnek. Pardi Attila őrnagy az említett Váradi Miklósról írt egy rövid jellemzést, amelyben a következőképpen fogalmazott: *„Kemény és következetes katonának volt. Saját erejéből és tudásával érte el a jutasi őrmesteri rendfokozattól indulva a vezérőrnagyiságot, de soha nem felejtette el, hogy mit tanult, mire képezték ki a jutasi altisztképzőben. Híres volt keménységéről, de híres volt bajtársiasságáról is. Hiába: Jutason végzett.”* Még nekem is szerencsém volt ismerni Váradi vezérőrnagyot Tapolcán, utolsó szolgálati helyén, bár akkor már nyugdíjas volt.

Földesi Ferenc munkáját korrekt jegyzetapparátussal látta el, minden visszakereshető a levéltárakban, könyvekben, folyóiratokban és napilapokban. Alapos és bőséges irodalomjegyzék szintén segíti azokat, akik még többet szeretnének tudni a korról, a Magyar Királyi Honvédségről és az altisztiskoláról. Bár úgy gondoljuk, hogy ez utóbbiról minden benne van e nagyszerű könyvben. Sőt a szerző nem csupán olvasásra „ítéli” az olvasót, hanem egy alapos képválogatással láttatja is mondanivalóját.

Mindenkinek ajánlom a könyvet, aki érdeklődik a két világháború közötti magyar történelem iránt akár katonai, akár neveléstörténeti vagy éppen várostörténeti vonatkozásban. Ami számomra különösen érdekes ebben a kötetben, az, hogy milyen értékeket gondoltak fontosnak a Ma-

gyar Királyi Honvédségnél és az altisztképzésben. Érdeemes ezeket összevetni a később keletkezett történeti munkákkal és hagyományokkal. A „jutasi őrmesterek” valóban hangos, nem éppen okos, műveletlen, durva modorú ember voltak? Bizonyosan voltak olyanok is. De hogy ez általános lett volna, erre a kérdésre Földesi Ferenc könyvéből kimerítő és meggyőző választ kapunk. Erős hit – erős akarat!